СЕРІЯ «Педагогіка»

УДК 378:615.825

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-3\(3\)-12-20](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-3(3)-12-20)

Вишар Євгенія Василівна старший викладач кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти, вул. Комарницького, 10, м. Полтава, 00036, тел.: (099) 470-10-89, e-mail: evishar08@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0937-7042>

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті охарактеризовано теоретичні основи формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності. Представлено модель формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності; розкрито особливості формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності за представленою моделлю. Критеріями сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності визначено теоретико-гностичний, діяльнісно-операційний, особистісно-психологічний, професійно-педагогічний. Розглянуті технологічні етапи, алгоритми, умови, принципи використання таких технологій, як емпатермент, селф-емпатермент, нейро-лінгвістичне програмування, коучинг, педагогічна фасилітація, технологія створення ситуації успіху і радості. Для ефективного застосування зазначених технологій виділено особистісні риси: толерантність, комунікативність, наполегливість, ініціативність, емоційна стійкість, що забезпечують лідерську позицію майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. Обґрунтовано ефективність процесу фізичної реабілітації в залежності від готовності фахівців фізичної реабілітації використовувати соціально-психологічні та педагогічні здоров'язбережувальні технології, які передбачають знання психологічних основ роботи з особистістю та умінь організовувати реабілітаційний процес з урахуванням педагогічних принципів і закономірностей. Встановлено, що з урахуванням психологічних та педагогічних аспектів реабілітаційної роботи, фізичну реабілітацію варто розуміти як комплекс фізичних вправ, психологічних і педагогічних технологій спрямованих на відновлення, оздоровлення та профілактику відхилень у здоров'ї різними, відповідними природі людині, засобами.

Ключові слова: фізична реабілітація; фахівець з фізичної реабілітації, здоров'язбережувальні технології.

Vyshar Yevheniya Vasylivna Senior Lecturer of the Department of Social Work and Special Education, Komarnytskoho St., 10, Poltava, 00036, tel.: (099) 470-10-89, e-mail: evishar08@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0937-7042>

THEORETICAL FUNDAMENTALS OF READINESS FORMATION FUTURE SPECIALISTS IN PHYSICAL REHABILITATION TO THE USE OF HEALTHCARE TECHNOLOGIES

Abstract. The article describes the theoretical basis for the formation of readiness of future specialists in physical rehabilitation to use health technologies in professional activities. The model of formation of readiness of future specialists in physical rehabilitation to application of health-preserving technologies in professional activity is presented; The peculiarities of forming the readiness of future specialists in physical rehabilitation to apply health-preserving technologies in professional activity according to the presented model are revealed. The theoretical-gnostic, activity-operational, personal-psychological, professional-pedagogical criteria are determined by the criteria of formation of readiness of future specialists in physical rehabilitation for the application of health-preserving technologies in professional activity. Technological stages, algorithms, conditions, principles of using such technologies as empowerment, self-empowerment, neuro-linguistic programming, coaching, pedagogical facilitation, technology of creating a situation of success and joy are considered. For the effective application of these technologies, personal traits are identified: tolerance, communication, persistence, initiative, emotional stability, which provide a leadership position for future specialists in physical rehabilitation. The effectiveness of the process of physical rehabilitation depending on the readiness of physical rehabilitation specialists to use socio-psychological and pedagogical health technologies, which provide knowledge of the psychological basis of work with personality and the ability to organize the rehabilitation process based on pedagogical principles and patterns. It is established that taking into account the psychological and pedagogical aspects of rehabilitation, physical rehabilitation should be understood as a set of physical exercises, psychological and pedagogical technologies aimed at recovery, rehabilitation and prevention of health disorders by various means appropriate to human nature.

Keywords: physical rehabilitation; specialist in physical rehabilitation, health technologies.

Постановка проблеми. Сучасна вища освіта України характеризується постійним реформуванням, появою нових освітніх напрямів та спеціальностей. Відповідно, об'єктивно зростає потреба постійного розвитку професіоналізму фахівців і підвищення їх конкурентоспроможності. Широке коло науковців (Т. Бугеря, А. Герцик, В. Кукса, О. Марченко, О. Матрошилін, Л. Яворська та ін.) вказують на те, що реформування вищої освіти та охорони здоров'я вимагає від закладів вищої освіти впровадження заходів з підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у вищій

школі. Проблема формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності в сучасних умовах є передумовою й запорукою якісної професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. .

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У результаті аналізу останніх досліджень та публікацій встановлено, що проблема формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності багатогранна та досить докладно розглядалася провідними науковцями науковцями. Зокрема, дослідженням професійно-педагогічних аспектів та понятійного апарату підготовки фахівців з фізичної реабілітації займалися В.Мухін, Т.Круцевич, О.Вацеба, Г.Верич, А.Вовканич, О.Дубогай, В.Мурза, С.Попов; загальні питання професійної підготовки фахівців з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах вивчали та висвітлювали у власних наукових працях Л.Сущенко, Т.Д'яченко, В.Кукса, О.Міхеєнко; теоретичні основи формування у майбутніх фахівців з фізичної реабілітації готовності до здоров'язбережувальної діяльності розглядалося Н.Беліковою; окремі питання становлення фахової підготовки фізичних реабілітологів висвітлено Т.Бойчук; підготовку фахівців з фізичної реабілітації для роботи зі спортсменами досліджували Ю.Лянной, М.Романишин та інші. В той же час, питання формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності висвітлено не достатньо.

Мета статті – розробити і теоретично обґрунтувати модель формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Модель формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності спрямована на формування мотивів, потреб щодо реалізації у самостійній практичній діяльності системи теоретико-практичних медико-фізкультурних знань, соціально-психологічних методів цілеспрямованого впливу на структуру «Я» особистості клієнта з урахуванням педагогічних закономірностей та принципів освітнього процесу задля ефективної реалізації завдань збереження та відновлення здоров'я клієнта.

Розроблена нами модель формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності містить такі блоки: *цільовий* – забезпечує єдність мети, методологічних підходів, принципів реалізації та завдань, визначення яких сприяло конкретизації змісту організаційної роботи; педагогічні умови, виконання яких забезпечує ефективність реалізації моделі; *організаційно-методологічний* – відображує структурні компоненти процесу формування майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування

здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності: засвоєння системи теоретичних знань з проблеми використання здоров'язбережувальних технологій; опанування алгоритмом використання здоров'язбережувальних технологій; формування психологічної готовності фахівців з фізичної реабілітації до використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності; оволодіння педагогічною майстерністю, яка є системою взаємопов'язаних елементів – педагогічних здібностей, педагогічної спрямованості, педагогічного такту та педагогічної техніки; *змістово-процесуальний* блок представляє зміст, засоби, методи й форми, педагогічні умови, що дібрані з урахуванням основних цілей кожного етапу реалізації моделі; *критеріально-оцінний* блок характеризує ступінь досягнення поставленої мети і передбачає діагностику готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності на основі визначених критеріїв, показників і рівнів, а також виявлення основних перспективних напрямів підвищення якості професійної підготовки. Схематично розроблену нами модель формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності представлено на рисунку 1.

Рис.1. Модель формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язберігаючих технологій у професійній діяльності

Для реалізації мети дослідження та виконання поставлених завдань нами було визначено основні методологічні підходи щодо реалізації моделі

формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності:

- гуманістичний підхід дозволяє розглядати учасників педагогічного процесу як цілісних особистостей, а їхнє здоров'я (психологічне, фізичне, моральне, соціальне) як найвищу цінність;

- аксіологічний підхід до розв'язання глобальних проблем вищої освіти передбачає передусім виховання гуманістичного типу особистості студента. Найважливішим критерієм гуманізації вищої освіти стають не стільки набуті знання, уміння та навички, скільки усвідомлення й прийняття кожним студентом гуманістичних ідеалів, прагнення до постійного самовдосконалення.

- компетентнісний розглядається також як система технологій, що забезпечують формування ключових, базових та спеціальних компетенцій майбутнього фахівця з фізичної реабілітації, що забезпечують ефективне застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності.

- діяльнісний науковий підхід полягає у стимулюванні пізнавальних процесів, актуалізації творчого потенціалу студентів, у формуванні бажання діяти і удосконалюватися. Цей підхід дає змогу досліджувати здатність особистості до саморозвитку, формувати вміння орієнтуватися в безперервному потоці інформації, обрати стратегію для досягнення визначених цілей.

- системний підхід передбачає, що всі ланки педагогічної освіти повинні максимально стимулювати активний стан усіх основних структурних компонентів особистості студента в їх єдності. Такий підхід дає можливість проаналізувати процес формування професійної готовності з позицій цілісності, розкрити складові системи, виявити механізми їх взаємовпливів й взаємозв'язків. У контексті системного підходу [1, 2].

Модель формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності розглядається нами як системний, багатовимірний процес, що має цілісний і неперервний характер та охоплює такі компоненти: *інформаційну, технологічну, психологічну та педагогічну готовність*.

Зазначена модель впроваджувалася у такій послідовності етапів: інформаційно-оперативного; технологічно-процесуального; особистісно-мотиваційного та педагогічно-орієнтованого.

На першому, інформаційно-оперативному етапі, відбувалося формування інформаційної готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності.

Метою зазначеного етапу було визначено формування необхідної науково-теоретичної бази з проблеми застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності; ознайомлення студентів з видами здоров'язбережувальних технологій, основною метою їх використання; доведення їх впливу на ефективність процесу фізичної реабілітації; корегування уявлення студентів щодо поняття «норма» реабілітаційного процесу та сутності поняття «фізична реабілітація».

Другий етап моделі формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності це технологічно-процесуальний, який передбачає формування технологічної готовності. Основною метою зазначеного етапу було засвоєння студентами технологічних етапів кожної представленої соціально-психологічної та педагогічної здоров'язбережувальної технології.

Третій етап моделі формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальних технологій був визначений особистісно-мотиваційний, на якому відбувалося формування такого її компоненту, як психологічна готовність студентів. Також на даному етапі особлива увага приділялася формуванню професійних мотивів і потреб майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. Основним методом формування бажання працювати, удосконалюватися ми розглядаємо включення студентів у широке поле професійної діяльності, що відбувалося під час проходження різних видів практик та включення студентів у різні форми неформальної освіти, в яких відбувається формування соціальних навичок. Саме участь студентів в тренінгах, вебінарах, воркшопах дозволяє розпочати формування професійного кола спілкування, діяти і формуватися у професійному оточенні, знайомитися з інноваційними методами і формами роботи.

Четвертий, педагогічно-орієнтований, етап моделі націлений на формування педагогічної готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. Це передбачає формування педагогічної майстерності студентів, яка включає такі компоненти: педагогічні здібності, педагогічну спрямованість, педагогічний такт, педагогічну техніку. Студенти опановували основні педагогічні методи, що спрямовані на формування свідомості, певних понять, оцінок, суджень, світогляду особистості.

У визначенні *принципів організації* готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності орієнтувалися на загальноприйняті принципи організації освітнього процесу в ЗВО, які зазначені в Законі України про вищу освіту. Так, були обрані такі принципи: принцип органічної єдності теоретичної та практичної підготовки; принцип професійної спрямованості навчання, що регулює співвідношення загального та специфічного, визначає діалектику взаємодії цілісного розвитку особистості, її професійних особливостей і відіграє роль системоутворювального елемента для всього процесу навчання; принцип студентоцентрованого навчання, що передбачає формування в майбутніх фахівців з фізичної реабілітації позиції суб'єкта, надання можливостей для формування індивідуальної професійної траєкторії, взаємоповага, партнерство в освітньому процесі. Також виокремили спеціальні принципи для організації ефективного впровадження здоров'язбережувальних технологій у процес фізичної реабілітації: принцип активності клієнта; принцип обов'язковості зміни психологічного стану клієнта; принцип соціалізації клієнта.

Керуючись зазначеними принципами, добирали форми і методи формування

готовності. В освітньому процесі поєднували традиційні й інноваційні, які охоплювали всі напрями підготовки фахівців у закладах вищої освіти – теоретичну, практичну підготовку, науково-дослідну діяльність і самостійну роботу, використовували такі форми освіти: формальну, інформальну, неформальну. Так, застосовували інтерактивні, мультимедійні лекції, мета яких полягає в оптимізації й інтенсифікації навчального процесу; семінарсько-практичні, лабораторні заняття з використанням тренінгових методів і вправ, методу дискусії, обговорення, мозкового штурму; участь у вебінарах, воркшопах, тренінгах [3].

Основними критеріями і показниками, що відповідають окресленій структурі організаційно-змістового наповнення, визначено:

- *теоретико-гностичний критерій* передбачає сформованість науково-теоретичної бази знань та має такі показники: володіння основними поняттями «соціально-психологічні здоров'язбережувальні технології», «педагогічні здоров'язбережувальні технології»; знання їх видів; основної мети їх застосування у процесі фізичної реабілітації; поняття «норма» реабілітаційного процесу;

- *діяльнісно-операційний критерій* передбачає сформованість технологічних знань та умінь та має такі показники: уміння використовувати у професійній діяльності соціально-психологічні, педагогічні здоров'язбережувальні технології; уміння поєднувати медичні, фізкультурно-оздоровчі, соціально-психологічні та педагогічні здоров'язбережувальні технології; здійснювати комплексну діагностику реабілітаційного потенціалу клієнта та реабілітаційного потенціалу його оточення; уміння створювати індивідуальні програми застосування здоров'язбережувальних технологій;

- *особистісно-психологічний критерій* передбачає психологічну готовність майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до використання здоров'язбережувальних технологій та має такі показники: сформованість таких особистісних рис, які сприяють утворенню лідерської позиції у професійній сфері – це комунікабельність; толерантність, гнучкість, наполегливість, емоційна стійкість.

- *професійно-педагогічний критерій* передбачає педагогічну спрямованість фахівців фізичної реабілітації у застосуванні здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності та має такі показники: сформованість педагогічних здібностей, педагогічної спрямованості, педагогічного такту, педагогічної техніки, що є складниками педагогічної майстерності [3, 4].

Висновки. Таким чином, структурними компонентами моделі формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності визначено: гуманістичний, аксіологічний, компетентнісний, діяльнісний, системний методологічні підходи; загальнодидактичні (органічної єдності теоретичної та практичної підготовки; професійної спрямованості, студентоцентрованого

навчання) та спеціальні (активності клієнта, обов'язковості зміни психологічного стану клієнта, соціалізації клієнта) принципи; інформаційний, технологічний, психологічний, педагогічний компоненти готовності.

Критеріями сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності визначено теоретико-гностичний, діяльнісно-операційний, особистісно-психологічний, професійно-педагогічний, а результатом - позитивна динаміка за кожним критерієм сформованості рівнів готовності фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язберігаючих технологій у професійній діяльності.

Перспективами подальших досліджень є розробка методики формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності.

Література:

1. Волошко Л.Б. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у процесі вивчення медико-біологічних дисциплін : автореф. дис. канд. пед. наук. К., 2006. 20 с.
2. Воронін Д.Є. Здоров'язберігаюча компетентність студента в соціально-педагогічному аспекті / Д.Є. Воронін // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2006. – № 2. – С. 25-28.
3. Інноваційні здоров'язберігаючі технології у закладах освіти: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. В. В. Танської, О. А. Сорочинської, О. В. Павлюченко – Житомир. – ЖДУ ім. Івана Франка, 2020. – 116 с.
4. Микитюк О.М. Проблеми формування здоров'язберігаючої компетентності учителів в умовах навчально-виховного процесу. / О.М. Микитюк // Педагогіка, психологія та медикобіологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2009. – № 4. – С. 30-38.

References:

1. Voloshko, L.B. (2009). Formuvannja profesijnoї kompetentnosti majbutnih fahivciv z fizichnoї rehabilitacії u procesi vivchennja mediko-biologichnih disciplin [Formation of professional competence of future specialists in physical rehabilitation in the process of studying medical and biological disciplines]. *Extended abstract of candidate's thesis. Kiev* [in Ukrainian].
2. Voronin, D.Є. (2006). Zdorov'jazberigajucha kompetentnist' studenta v social'no-pedagogichnomu aspekti [Health-preserving competence of a student in the socio-pedagogical aspect]. *Pedagogika, psihologija ta mediko-biologichni problemi fizichnogo vihovannja i sportu – Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports*, 2, 25-28 [in Ukrainian].
3. Tans'koї, V.V. Sorochins'koї, O.A., Pavljuchenko, O. V. (2020). *Innovacijni zdorov'jazberigajuchi tehnologii u zakladah osviti [Innovative health-preserving technologies in educational institutions]*. Zhitomir. – ZhDU im. Ivana Franka, [in Ukrainian].
4. Mikitjuk, O.M. (2009). Problemi formuvannja zdorov'jazberigajuchoї kompetentnosti uchiteliv v umovah navchal'no-vihovnogo procesu [Problems of formation of health-preserving competence of teachers in the conditions of educational process]. *Pedagogika, psihologija ta medikobiologichni problemi fizichnogo vihovannja i sportu – Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports*, 4, 30-38 [in Ukrainian].